

Op avontuur met het Nedersaksisch – Werkbladen Gronings

Onderbouw – Schat

Tekst: Fieke Gosselaar

Doelgroep: Groep 1/2/3

Duur: 20 minuten kring, 15 minuten verwerkingsopdracht in de les

Beginsituatie

Kleuters zijn volop bezig met het ontdekken van taal. Nieuwe woorden leren, spelen met klanken en woorden uit een andere taal ervaren ze als leuk en spannend.

In deze les

- Luisteren de kinderen naar het gedicht *Schat* in het Gronings
- Vergroten zij hun taalbewustzijn in een kringgesprek over meertaligheid
- Vergelijken ze woorden uit de streektaal met woorden uit het Nederlands
- Denken ze samen na over wat een “schat” is en maken ze hun eigen schat

Lesvoorbereidingen

- Tekst van *Schat*
- Voorwerpen als voorbeelden van schatten (steen, schelp, knuffel, etc.)
- Verf, penselen, lak voor creatieve verwerking

Introductie

Ga met de kinderen in de kring en lees *Schat* voor. Vraag:

- Waar gaat het gedicht over?
- Welke woorden herkennen ze? Welke klinken vreemd of grappig?

Lees het gedicht nog een keer voor. Vertel dat dit Gronings is, een taal die in Groningen gesproken wordt, net als dat sommige kinderen thuis ook een andere taal spreken.

Kern

- Bespreek woorden die herkenbaar zijn in het Nederlands.

- Welke woorden lijken op Nederlandse woorden?
- Zijn er woorden die helemaal onbekend zijn? Probeer samen te raden wat ze betekenen.
- Vraag de kinderen: *Wat is voor jou een schat?*

Afsluiting

Laat de kinderen een eigen schat tekenen en schrijf er een (Gronings) woord bij dat je mooi vindt.

Extra opdrachten

- Bewegingsspel met woorden: kinderen koppelen woorden uit het gedicht aan bewegingen.
- Raadspelletje: laat kinderen een schat beschrijven die onder een doek ligt – anderen raden wat het is (in het Nederlands én Gronings).
- Laat de kinderen een steen zoeken of meenemen vanuit huis en beschilder deze tot een echte schat.



SCHAT

Fieke Gosselaar

In mien buutse
zit n schat.

Heb ik vonden
op t schoolplaaïn.

t Is rond en zwoar.
t Glimt as n ster.

As ik vuil
is t zacht.
As ik gooi
is t hard.

Ik neem t mit
veur mien museum.
Schatten zuiken
kin ik goud.

Middenbouw – Duunknien

Tekst: *Duunknien*

Doelgroep: Groep 4/5

Duur: 45-60 minuten

Beginsituatie

Kinderen in de middenbouw kunnen een kort verhaal begrijpen en herkennen klankpatronen. Ze houden van tekenen en strips en leren spelenderwijs woorden in een andere taal te gebruiken.

In deze les

- Lezen of luisteren de kinderen naar het verhaal *Duunknien* in het Gronings, op het youtube kanaal van CGTC
- Vergroten zij hun taalbewustzijn door Nedersaksische en Nederlandse woorden te vergelijken
- Maken ze een woordenlijst met Groningse woorden
- Maken ze een strip met minimaal één Gronings woord per vakje

Lesvoorbereidingen

- Tekst van *Duunknien*
- Kopieerblad met woordenlijst (zie bijlage)
- Papier en kleurpotloden

Introductie

Lees *Duunknien* voor of beluister de audio. Vraag:

- Waar ging het verhaal over?
- Welke woorden klonken grappig of vreemd?
- Welke woorden heb je herkend?
- Welke woorden lijken op woorden die je kent? Wat denk je dat die woorden betekenen?

Verdiepende vragen

- Wat gebeurt er met het konijn in het verhaal?

- Waarom speelt het verhaal zich af in de duinen? Denk je dat dat belangrijk is?
- Welke gevoelens heeft het konijn volgens jou tijdens het verhaal? Hoe kun je dat merken?
- In het verhaal komen woorden voor die je misschien niet meteen begrijpt. Hoe kun je de betekenis van een onbekend woord raden?
- Welke gebeurtenis in het verhaal vond jij spannend of grappig? Waarom?
- Hoe zou jij zelf reageren als je hetzelfde had meegemaakt als het konijn?
- Vind je dat het verhaal een goed einde heeft? Leg uit.

Kern

- Leg uit dat dit Gronings is, een taal naast Nederlands, Engels, Duits.
- Inventariseer: waar kennen ze Gronings van? Wie hoort het thuis, bij opa en oma, in de buurt? Wie praat er zo?
- Laat de kinderen een **woordenlijst** invullen met woorden uit het verhaal (bijv. *duun, knien, stoefzaand, gruin*).
- Laat ze een strip tekenen (min. 3 vakjes) over een stukje uit het verhaal. In elk vakje moet minstens één Gronings woord staan.

Afsluiting

Houd een “stripvoorleesronde”. Elke leerling leest zijn strip voor en legt de Groningse woorden uit. Suggestie: fotografeer alle strips en laat ze zien op het digibord. Zo kunnen de andere kinderen ook de plaatjes zien en begrijpen ze beter waar het verhaaltje over gaat.

Kopieerblad – Woordenlijst Duunknien

Gronings	Nederlands
Nij	
Duun	
Knien	
Tied	
Kold	
Stoefzaand	
Stoer	
Gruin	
Steertke	
Wedstried	
Buuk	
Hoartjes	
Dreug	
Dreum	

Nij = nieuw

Duun = duin

Knien = konijn

Tied = tijd

Kold = koud

Stoefzaand = stuifzand

Stoer = zwaar

Gruin = groen

Steertke = staartje

Wedstried = wedstrijd

Buuk = buik

Hoartjes = haartjes

Dreug = droog

Dreum = droom

Bovenbouw – Duunknien

Tekst: *Duunknien*

Doelgroep: Groep 6/7/8

Duur: 60 minuten

Beginsituatie

Leerlingen in de bovenbouw kunnen langere verhalen volgen en een creatieve schrijfpdracht uitvoeren. Ze kunnen bewust nadenken over taalverschillen en meertaligheid.

In deze les

- Lezen of luisteren naar *Duunknien* in het Gronings, op het youtube kanaal van CGTC
- Vergelijken van Nedersaksisch met Nederlands en andere talen
- Invullen van een woordenlijst (met extra vertaling naar Engels of thuistaal)
- Schrijfpdracht: avontuurlijke dag op Schiermonnikoog

Lesvoorbereidingen

- Tekst van *Duunknien*
- Kopieerblad met woordenlijst (zie middenbouw)
- Schrijfpapier

Introductie

Lees of beluister *Duunknien*. Bespreek:

- Waar gaat het verhaal over?
- Welke woorden lijken op Nederlands? Welke niet?
- Welke woorden zijn herkenbaar door klank of context?

Verdiepende vragen

- Wat is volgens jou de belangrijkste boodschap of het thema van het verhaal?
- Hoe wordt spanning opgebouwd in het verhaal? Noem een voorbeeld.
- Welke verschillen merk je op tussen het Gronings en het Nederlands in de tekst?

- Kun je woorden vinden die lijken op een andere taal die je kent (Engels, Duits, thuistaal)? Wat zegt dat over talen?
- Waarom denk je dat de schrijver voor een konijn heeft gekozen als hoofdpersoon?
- Schrijf in je eigen woorden een korte samenvatting van het verhaal.
- Als jij het verhaal een ander einde zou geven, wat zou er dan gebeuren?
- Welke rol spelen de duinen in het verhaal? Had het verhaal ook ergens anders kunnen plaatsvinden? Waarom wel/niet?

Kern

- Leerlingen vullen een **woordenlijst** aan.
- Vertaal minstens 5 woorden naar een andere taal (bijv. Engels of thuistaal).
- Schrijfopdracht: “Doe alsof je Inez bent en een avontuurlijke dag op Schiermonnikoog hebt meegemaakt. Wat heb je gedaan?”
 - Tekst in het Nederlands schrijven
 - Gebruik minstens **5 Groningse woorden** en **5 woorden uit een andere taal**
 - Beschrijf in je verhaal het weer
 - Inez krijgt te maken met een verrassing
 - Gebruik het woord “pindakaas” in je verhaal
 - Inez komt een bijzonder persoon of dier tegen

Afsluiting

- Laat leerlingen hun verhalen in kleine groepjes voorlezen.
- Bespreek: hoe voelt het om talen te mixen? Welke woorden vinden ze mooi of krachtig?

Kopieerblad – Schrijfo opdracht

Gronings	Nederlands	Vreemde óf thuistaal
Nij		
Duun		
Knien		
Tied		
Kold		
Stoefzaand		
Stoer		
Gruin		
Steertke		
Wedstried		
Buuk		
Hoartjes		
Dreug		
Dreum		

Nij = nieuw

Duun = duin

Knien = konijn

Tied = tijd

Kold = koud

Stoefzaand = stuifzand

Stoer = zwaar

Gruin = groen

Steertke = staartje

Wedstried = wedstrijd

Buuk = buik

Hoartjes = haartjes

Dreug = droog

Dreum = droom

T DUUNKNIEN

Leny Hamminga



'Moeke, wie goan vaaier doagen noar Schiermonnikoog mit de klas! Vaaier doagen! Wie goan mithelpen ien de natuur!'
Inez slingert heur rugzak onder kapstok. Ze huppelt de koamer ien.

'Deur dicht!' ropt Moe. 'Rugzak ien t achterhoes!'

Moeke zit aan de grote keukentoavel mit kraant veur heur.

'Moe, luusterstoe wel?'

Inez pakt heur moe bie de aarms. 'Ik goa vaaier doagen vot!'

'Joa joa, nait zo drok, ik heur die wel. Hou komt dat zo?'

Moe blift deurlezen. Hou kin ze dat, denkt Inez, lezen en proaten tougelieks.

Ze leest aiglieks altied. Kranten, bouken, tidschriften. Overaal ien hoes liggen stoapels papier. De boukenkast zit stampvol. Nije bouken stoapelt ze gewoon noast de baank.

't Is de pries dij wie wonnen hebben veur ons Waddenproject. Dat heb ik toch verteld?'

Inez gaat noast heur moeke zitten. Ze trekt heur even aan t oor.

'Bin ik ien beeld?' vragt ze.

'O joa, ik wait t, schier is dat.' Moe leest verder.

Loater dij oavend is Pa ook ien hoes. Inez vertelt alles over t waddenproject. Hou zai n stuk schreven het over t duunknien. Dat der ook kiender verteld hebben over schelpen, meeuwen, eb en vloud, zandbanken. Pa luustert en nemt heur even op schoot.

'Ik hoop dat joe mooie doagen hebben op t aailand,' zegt hai. 'Mos nog wat extroa's kopen? Hes nog wat neudeg?'

'n Groot strandloaken,' komt de stem van Moeke oet de koamer.

Hou kin ze toch alles heuren as ze aan t lezen is? Pa glimlacht.

'Dien moeke heurt altied alles,' zegt e din.

t Is vaaier weken verder ien tied. De moand maai is begonnen. Mainstens kin t din nog oardeg kold wezen. Mor dit joar nait. t Leek wel hoogzummer, zo waarm is t. Ale kiender ien de klas hebben de zummerkieren al aan. Meester staat mit n bloes mit korte mouwen veur de klas.



Mörgen zel t wezen. Din vertrekken ze noar Schiermonnikoog. Dij oavend ligt Inez op heur rug ien bèr. Ze kikt omhoog noar t dakroam. De lucht is vol steerns. Aan linkerkaant komt de moan teverschien. Dij schoft aal verder ien beeld. Langzaam valen Inez heur ogen dicht.

‘Wat lopt dat gele stoefzaand zwoar!’

Inez zwoegt bie n staail duun omhoog. Tjonge, wat gaat dat stoer. Ze kikt om. Der is opains gain mins meer te bekennen. Da’s gek! En net loip de haile klas nog achter heur. Binnen ze heur ienainen veuroet lopen? Rap stapt ze verder tot ze op top van t duun is. Veur heur binnen nog meer dunen. n Haile bult, summegen binnen greun van gras. Hier en doar is nog n geel zaandstuk. Ien de verte is n streep blaauw. Doar is de zee. Wild gript de wiend heur hoaren. Ze waaïen ien heur ogen. ‘Lasteg hè, dij wiend,’ klinkt n hoog stemke.

t Komt van bie heur vouten. Doar zit n duunknien. Zien wit stittje komt net onder zien rug vandoan. t Knien gaat op zien achterpoten zitten.

‘Doun wel t eerst beneden is?’ vragt e.

Inez knikt.

‘Tot woar gaat ons wedstried?’ vragt ze.

‘Tot t leste duun veur t strand,’ zeg t knien. ‘Ain, twij, drij!’

Mit grote sprongen daanst t knien deur t mulle gele zaand. Inez lopt mit ploffende stappen.

t Knien is al oet zicht. Inez lopt en lopt. Ze poest. Ze vaalt. Woar is t knien? Ze vuilt dat ze ien hoog gras ligt.

Ze kikt omhoog. Nog n hoog duun. t Knien zit boven op top.

‘Ik kom nait bie die. t Hoge gras is gevaarlek. Ik krieg der n natte buuk van.’

t Duunknien staat op zien achterpoten. t Wrift over zien wollege buuk.

‘Oh nee!’ ropt e din. ‘ik bin toch nog nat worden.’

Inez wait wat ze doun mot. Ze lopt omhoog en pakt t knien op. Ze holdt t baistje onder heur gezicht en begint te bloazen. Ze blast en ze blast om aal zien natte hoarkes dreug te kriegien.

t Knien dut de ogen dicht.

‘Doe bis baang veur buukpien, hè, laiverd,’ zegt ze. ‘Dat rötterge gras ook.’

‘Hier is t nog nat.’

t Knien tilt zien veurpoot op. En Inez blast en ze blast en ze blast. . .

‘Kiend, wor ais wakker! Wat is der toch?’ Moeke schudt Inez zachtjes hìn en weer.

‘Ik mos n knientje redden,’ mompelt Inez.

‘Mor nou mos opschaiten, kiend,’ zegt Moe. ‘De boot noar Schier vertrekt over twij uur.’

Ienainen is Inez kloarwakker. Ze runt en vlugt om op tied te kommen. As ze op stroat veur heur hoes staat te wachten denkt ze aan heur dreum.

Hoog nat gras is slecht veur knien. Kon ze der mor wat aan doun.

Ze kikt heur moeke aan dij altied alles wait. Moe vuilt wat ze denkt.

‘Ain mins kin nait alles oplössen,’ zegt ze. ‘Mor doe dus straks n beetje goud, op t aailand. Da’s eerst genug.’

* Duunknien hebben slim te lieden van de stikstofsteut. Heur leefgebied vergrast en zai kinnen feitlek allinneg mor goud leven op dreuge zandgrond mit mor n beetje begruïing. Op veul dunen op Schiermonnikoog gruit meer en meer gras, wat t leefgebied van duunknien aal meer bedraagt.

